

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

БРИКОВА ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 339.137.2:353

**РЕГІОНАЛЬНА КОМПОНЕНТА ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН**

Спеціальність 08.00.02 - Світове господарство і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ-2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор
ПОРУЧНИК Анатолій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти

доктор економічних наук, професор
ПАНЧЕНКО Євген Григорович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри міжнародного менеджменту

кандидат економічних наук, доцент
БАЗИЛЮК Ярослава Борисівна,
завідувач відділу міжнародного економічного
співробітництва Національного інституту
проблем міжнародної безпеки РНБО України

Захист відбудеться «__» жовтня 2008 року о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розіслано «__» вересня 2008 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук,
професор

Л.Л.Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Домінуючою тенденцією розвитку світового господарства наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття є динамізація та збільшення масштабів глобалізації, що проявляється, з одного боку, у поглибленні взаємодії та взаємозалежності національних економік, уніфікації та стандартизації міжнародної бізнес-діяльності, а з другого – у трансформації просторово-суб'єктної структури міжнародних економічних відносин, розширенні та ускладненні взаємозв'язків і загостренні суперечностей між ключовими гравцями даних процесів. Це вимагає від суб'єктів глобальної конкуренції розроблення та реалізації інноваційних стратегій як імперативу їхньої конкурентоспроможності у геоeкономічному просторі. Регіональні чинники у системі факторів міжнародної конкурентоспроможності країн світу відіграють дедалі більшу роль, що проявляється у формуванні національних регіонів з високим конкурентним статусом, світових міст, високотехнологічних кластерів, які власне і визначають диспозицію держав у ієрархії глобальних конкурентних відносин.

Трансформація процесу формування конкурентних переваг країн світу, а саме його зміщення з національного на субнаціональний рівень, ставить перед науковцями та політиками завдання теоретичного осмислення закономірностей впливу окремих національних регіонів на підвищення міжнародної конкурентоспроможності держав, а також створення ефективного механізму гармонізації регіональних та загальнонаціональних інтересів у зовнішньoeкономічній сфері, що обумовлює надзвичайну актуальність досліджуваної теми.

Серед наукових праць, в яких досліджуються теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів, форми міжрегіональної конкуренції, фактори та методики оцінки міжнародного конкурентного статусу субнаціональних утворень, моделі інноваційного територіального розвитку, а також проблеми формування ефективних регіональних конкурентних стратегій, необхідно виділити роботи таких українських та зарубіжних вчених як: А.Андерсона, Л.Антонюк, Б.Ашейма, Я.Базиліук, І.Бегга, О.Білоруса, З.Варналія, Б.Гардінера, В.Геєця, О.Гранберга, Б.Губського, М.Долішнього, Н.Калюжнової, Р.Камані, М.Кастельса, М.Кітінга, П.Кругмана, Д.Лук'яненка, Ю.Макогона, Р.Мартіна, Дж.Нейсбіта, О.Нижник, К.Омає, Є.Панченка, М.Портера, А.Поручника, С.Романюка, А.Румянцева, С.Соколенка, А.Філіпенка, Р.Флориди, К.Фрімена, Т.Циганкової, В.Чужикова, О.Швиданенка, І.Школи, О.Шнипка.

Разом із тим, у науковій літературі на сьогодні недостатньо повно розкрито теоретико-методологічні засади функціонування національних регіонів як самостійних суб'єктів глобальної конкуренції; подальшого ґрунтовного аналізу потребує практика застосування провідними країнами світу найбільш результативних моделей інноваційного територіального розвитку; удосконалення вимагають сучасні методики оцінки та бенчмаркінгу міжнародного конкурентного статусу, кластерного, інноваційного та креативного потенціалів регіонів, а також їхнього зв'язку з процесами формування міжнародних конкурентних переваг національних економік. Окрім того, актуальною залишається проблема теоретичного обґрунтування регіональної компоненти стратегії нарощення міжнародної конкурентоспроможності України.

Таким чином, комплексне дослідження механізму та факторів формування конкурентоспроможних субнаціональних утворень та з'ясування їхньої ролі у підвищенні міжнародного конкурентного статусу країн світу є важливим як у теоретичному, так і практичному плані, що обумовило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках міжкафедральних науково-дослідних тем “Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку” (номер державної реєстрації 0101U002948) та “Ресурси і моделі глобального економічного розвитку” (номер державної реєстрації 0106U004357) факультету міжнародної економіки і менеджменту ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. В рамках тем автором особисто підготовлено розділ “Механізм формування інноваційних конкурентних переваг суб'єктів на міжнародних ринках” і розроблено рекомендації щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіонів України в умовах глобального бізнес-середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є комплексне дослідження на базі новітніх економічних концепцій сутності та факторів формування міжнародної конкурентоспроможності регіонів; розкриття ключових компонентів регіональних моделей підвищення конкурентного статусу країн, а також розроблення науково обґрунтованого механізму нарощення міжнародної конкурентоспроможності України шляхом реалізації конкурентного потенціалу її національних регіонів.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлено такі конкретні завдання:

- розкрити сучасну природу та визначити зміст категорії “міжнародна конкурентоспроможність регіону”;
- проаналізувати сутність і характер впливу основних інтеграційних, глобалізаційних і регіональних процесів суспільно-економічного розвитку на зміну ієрархічних позицій національних регіонів у системі глобальних конкурентних відносин;
- провести порівняльний аналіз новітніх зарубіжних методик оцінки міжнародних конкурентних позицій регіонів і розкрити систему факторів, що визначають регіональну динаміку в глобальному економічному просторі;
- дослідити існуючі регіональні та локальні моделі підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн;
- здійснити за міжнародними методиками інтегральну оцінку інноваційної спроможності регіонів України та визначити групу регіонів-лідерів, які мають значний потенціал для досягнення високого конкурентного статусу;
- оцінити міжнародні конкурентні переваги регіональних кластерів, що функціонують на території України;
- обґрунтувати умови та шляхи формування національних регіональних полюсів зростання у контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Об'єктом дослідження є міжнародні конкурентні відносини країн в умовах глобального економічного розвитку.

Предметом дослідження є механізм впливу регіональної компоненти на підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження базується на використанні принципу єдності теорії та практики, прогнозування розвитку економічних процесів на основі методів наукової абстракції, загального та часткового. Методологічною основою дисертації є: історико-логічний метод (під час визначення категорії “міжнародна конкурентоспроможність регіону” та дослідженні парадигмальних засад і класифікації теорій, які розкривають суть міжрегіональних конкурентних відносин у глобальному економічному середовищі: п.1.1, 1.2, 1.3); системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ (під час систематизації концепцій інноваційного регіонального розвитку та обґрунтування теоретичної моделі регіональної інноваційної системи: п.1.2, 2.2); аналіз і синтез (під час оцінювання впливу регіональних кластерів, регіональних інноваційних систем і креативних регіонів на конкурентний статус національних економік, а також з’ясування ролі та функціональних компетенцій ключових гравців регіональних інноваційних систем у забезпеченні комплексної реалізації всіх стадій інноваційного процесу на мезорівні: п.2.1, 2.2, 2.3, 3.1); методи кількісного та якісного порівнянь (під час оцінювання інноваційної спроможності, кластерного, креативного потенціалів і міжнародної конкурентоспроможності регіонів України: п.3.1, п.3.2, п.3.3); економіко-математичного моделювання (під час визначення впливу інноваційної спроможності національних регіонів на конкурентоспроможність України: п.3.1); експертних оцінок та прогнозний (під час обґрунтування пріоритетних напрямів формування стратегії регіонального розвитку України: п.3.2, п.3.3).

Джерельною та статистичною базами роботи виступають монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених економістів, матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій (ОЕСР, ООН, ЮНКТАД, Всесвітнього економічного форуму, Інституту розвитку менеджменту, Світового банку), результати наукових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень України, неурядових організацій (Рад конкурентоспроможності Росії, України та США) консалтингових компаній (Huggins Associates, ECORYS-NEI, Price Waterhouse Coopers), міжнародних проектів Гарвардської школи бізнесу (Cluster Mapping Project, European Cluster Observatory), офіційні публікації Європейської Комісії, Закони України та інші.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що в роботі на основі комплексного аналізу і осмислення сучасних теоретичних підходів щодо феномену міжнародної конкурентоспроможності регіону проведено їх систематизацію та розкрито трансформацію парадигмальних засад глобальної регіоналістики; визначено найбільш результативні регіональні та локальні моделі нарощення міжнародної конкурентоспроможності національних економік і розкрито механізм їх імплементації провідними країнами світу; обґрунтовано пріоритетні напрями активізації регіональних чинників підвищення міжнародного конкурентного статусу України.

Нові наукові положення, отримані особисто автором, які виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше одержано:

- розкрито еволюцію методологічних підходів щодо регіонального конкурентного розвитку та виокремлено, за критерієм домінуючих конкурентних

переваг, основні напрями генезису концепцій міжнародної конкурентоспроможності регіону: “регіон як виробничий майданчик” (регіональні факторні переваги, які формуються в результаті екстенсивної експлуатації наявних природних та людських ресурсів); “регіон як джерело збільшення прибутків” (міжнародні конкурентні переваги, які створюються внаслідок ефективного використання людського капіталу, фінансово-інвестиційних ресурсів та нематеріальних активів); “регіон як епіцентр акумуляції знань” (інноваційні конкурентні переваги, які генеруються на основі концентрації венчурного капіталу, розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та реалізації креативного потенціалу людського ресурсу), внаслідок чого обґрунтовано, що саме регіони-епіцентри акумуляції знань виступають основними продуцентами високотехнологічної продукції, формують вузлові точки глобальної інноваційно-виробничої мережі та відіграють ключову роль у підвищенні міжнародного конкурентного статусу країн в умовах глобальної конкуренції;

- дана комплексна оцінка інноваційної спроможності національних регіонів на основі використання таких груп показників як: людські ресурси; генерування знань; трансфер технологій та інноваційна діяльність; комерціалізація інновацій, що дозволило здійснити системний аналіз ефективності основних стадій інноваційного циклу (генерування – дифузія – комерціалізація знань) і розрахувати регіональний індекс інноваційної спроможності, за допомогою якого проведено ранжування національних регіонів відповідно рівня їхнього інноваційного розвитку та визначено регіони-лідери (м. Київ і Харківська область), які можуть відігравати роль полюсів інноваційного зростання в контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності України;

- визначено мережу регіональних кластерів на території України та проведено системний аналіз їхніх міжнародних конкурентних переваг (за наступними критеріями: розмір, спеціалізація, домінування, інноваційна спроможність, експортний потенціал) на основі новітньої методики оцінки конкурентоспроможності регіональних кластерів Стокгольмської школи економіки, що дало автору можливість ідентифікувати 227 регіональних кластерів та виокремити, за рівнем технологічного розвитку, 9 найбільш перспективних епіцентрів поширення інноваційних хвиль на територію всієї країни та забезпечення її економічного зростання на інноваційній основі;

удосконалено:

- теоретичні засади регіональних інноваційних систем за рахунок виокремлення їх конституюючих елементів (підсистеми генерування та використання знань, механізми фінансування та стимулювання науково-технічної діяльності, неурядові інституції, органи державного управління), з'ясування функціональних компетенцій ключових суб'єктів та обґрунтування визначальної ролі комплексної взаємодії між ними у динамізації інноваційних процесів на мезорівні, що дозволило розробити інтегративну модель регіональної інноваційної системи як методологічної основи реалізації стратегій інноваційного розвитку регіонів та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн;

- систематизацію екзогенних та ендогенних факторів підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів за рахунок їх ранжування за ступенем впливу на формування регіональних інноваційних конкурентних переваг,

що дало змогу виокремити глобальні детермінанти міжнародного конкурентного статусу регіонів (креативний потенціал, ефективність регіональних інноваційних систем, кластеризація регіональних економік, наявність потужних урбаністичних центрів, інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу, інвестиційна привабливість та обсяги залучених венчурних інвестицій, рівень розвитку регіональної інформаційно-комунікаційної інфраструктури) в умовах становлення економіки знань;

дістало подальший розвиток:

- категоріальний ряд, який характеризує регіональні інноваційні системи, через введення у науковий обіг категорії “метрополістична інноваційна система”, під якою розуміється підсистема національної інноваційної системи, котра діє в межах мегаполісів і провідних урбаністичних центрів країни та спеціалізується на продукуванні креативних товарів (послуг), а також поглиблення дефініції “міжнародна конкурентоспроможність регіону”, яка відрізняється від нині існуючих тим, що, по-перше, кваліфікує регіони як самостійні суб’єкти глобальної конкуренції, по-друге, враховує не лише традиційні, а й інноваційні конкурентні переваги, по-третє, акцентує увагу на підвищенні стандартів життя населення, що сприяє нарощенню міжнародного конкурентного статусу країни;

- адаптаційні моделі інтеграції національних регіонів у міжнародну економічну систему (кластерні, регіональні інноваційні системи, креативні регіони) та механізми їх ефективною реалізації в умовах глобальних викликів (адміністративні, економічні, фінансові, інституційні);

- комплексна характеристика передумов формування на економічній карті світу креативних регіонів (унаслідок концентрації в їхніх межах креативного людського ресурсу, науково-технічної бази, інформаційно-комунікаційної інфраструктури, венчурного капіталу та інноваційного менеджменту), на основі чого сформульовані конкретні рекомендації щодо реалізації регіонального креативного потенціалу України.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення сформульованих автором теоретичних положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що вони можуть слугувати методологічною базою розроблення регіональних стратегій соціально-економічного розвитку в контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Пропозиції автора щодо комплексної оцінки інноваційного потенціалу Київської, Житомирської, Чернігівської та Черкаської областей використано у поточній діяльності Північного регіонального центру інноваційного розвитку Державного агентства України з інвестицій та інновацій (довідка про впровадження № 26 від 18.02.2008р.). Практичні рекомендації та висновки дисертаційної роботи, які стосувались оцінки інноваційної спроможності окремих регіонів України були надані автором для використання Торговельно-економічною місією у складі Посольства України в республіці Австрія (довідка про впровадження №271/ТЕМ-01-07 від 23.05.08). Пропозиції автора щодо адаптації зарубіжного досвіду в сфері імплементації найбільш ефективних регіональних моделей підвищення міжнародного конкурентного статусу країн були використані також у поточній діяльності Ради конкурентоспроможності України (довідка про впровадження від 29.05.08).

Результати дисертаційної роботи щодо визначення національних регіонів, які мають найвищий інноваційний потенціал, були використані у поточній діяльності Департаменту регіонального розвитку Міністерства економіки України (довідка про впровадження №40-24/191 від 12.05.08). Окремі результати дисертаційної роботи, які стосувались оцінки інноваційної спроможності Київської області, були використані в роботі Київської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження №2-12-135 від 05.06.08). Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи використано у навчальному процесі під час викладання дисциплін “Міжнародна економіка”, “Європейська інтеграція”, “Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств (організацій)” студентам факультету міжнародної економіки і менеджменту та Центру магістерської підготовки в ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (довідка про впровадження від 02.06.08).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, які викладені в дисертаційному дослідженні та виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження пройшли апробацію на 10 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: IV міжнародній науково-практичній конференції “Динаміка наукових досліджень-2005” (м. Дніпропетровськ, 20-30 червня 2005р.), II міжнародній науково-практичній конференції “Науковий потенціал світу-2005” (м. Дніпропетровськ, 19-30 вересня 2005р.), всеукраїнській міжвузівській науковій конференції студентів та молодих науковців “Управління регіональним економічним розвитком в контексті сучасних процесів міжнародної інтеграції” (м. Івано-Франківськ, 16-18 листопада 2005р.), II міжнародній науково-практичній конференції “Образование и наука без границ-2005” (м. Дніпропетровськ, 19-27 грудня 2005р.), XV міжнародній науково-практичній конференції “Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція” (м. Чернівці, 11-12 травня 2006р.), VI щорічній конференції Європейської академії менеджменту EURAM “Energizing European Management” (м. Осло, 16-20 травня 2006р.), IX міжнародній науково-практичній конференції “Моделі та стратегії євроінтеграції України: економічний і правовий аспекти” (м. Київ, 30 травня 2006р.), міжнародній науково-практичній конференції “На Схід та Південь від ЄС: проблеми формування спільного європейського економічного простору” (м. Київ, 5-7 жовтня 2006р.), міжнародній науково-практичній конференції “Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес” (м. Дніпропетровськ, 14-15 лютого 2008р.), міжнародній науково-практичній конференції “Стан та проблеми інноваційної розбудови України” (м. Дніпропетровськ, 5-8 березня 2008р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 19 наукових працях, у тому числі 8 статтях у наукових фахових виданнях, з них одна у співавторстві, та 11 публікаціях у інших виданнях та збірниках матеріалів і тез доповідей міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих матеріалів, що належить особисто дисертантові, становить 10,62 д.а.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 196 сторінок комп'ютерного тексту. У тексті дисертації розміщено 18 рисунків на 10 сторінках і 14 таблиць на 9 сторінках та 17 додатків на 46 сторінках, список використаних джерел налічує 190 найменувань на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дисертаційної роботи, визначено методологічну основу і методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1** “Теоретико-методологічні засади міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів” досліджено теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів, проаналізовано та класифіковано концепції, які висвітлюють сутність та фактори формування міжнародних конкурентних переваг регіонів, міст, локалітетів, з'ясовано умови та чинники підвищення ролі окремих субнаціональних територіальних утворень у процесі зміцнення конкурентного статусу країн світу та розкрито глобальні детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів.

З огляду на предмет дисертаційної роботи, автор систематизував існуючі погляди вітчизняних і зарубіжних учених на визначення категорії “регіон” та виокремив два домінуючих підходи щодо тлумачення її сутності, а саме: класичний та альтернативний. На основі синтезу цих двох підходів автор сформулював власне визначення категорії “економічний регіон” як відкритої полікомпонентної системи, котра функціонує на певній географічній території та характеризується наявністю сформованих соціально-економічного, політичного, культурного, інфраструктурного та природного середовищ.

Дисертантом доведено, що визначальним критерієм ефективності економічної діяльності регіонів як самостійних учасників глобальних конкурентних відносин є рівень їхньої міжнародної конкурентоспроможності. Автор, дослідивши новітні підходи до визначення категорії “міжнародна конкурентоспроможність регіону”, виявив різні точки зору щодо цієї дефініції та характерні риси, за якими вони відрізняються. Зокрема, як агрегований показник конкурентоспроможності локальних компаній її трактують П.Кругман, М.Портер, П.Тайлер, Б.Гардінер, Р.Мартін; як похідну функцію від макроекономічної, тобто національної конкурентоспроможності – І.Бегг, Р.Камані; як інтегральну категорію – Р.Селліні та А.Сочі. Певна суб'єктивність та обмеженість даних підходів щодо з'ясування ролі регіонів у формуванні конкурентних переваг національних економік спонукала дисертанта обґрунтувати власне визначення міжнародної конкурентоспроможності регіону, яка кваліфікується ним як здатність регіону в умовах глобальної конкуренції на основі ефективного використання наявних традиційних та інноваційних ресурсів розвитку стимулювати зростання продуктивності виробництва локальних компаній і підвищення соціальних стандартів життя населення та сприяти зміцненню конкурентного статусу держави у геоекономічному просторі.

Проведений аналіз теоретичних підходів щодо визначення диспозиції національних регіонів у ієрархії глобальних конкурентних відносин дав змогу

виокремити, за критерієм домінуючих конкурентних переваг, три напрями генезису та еволюції концепцій міжнародної конкурентоспроможності регіону, а саме: регіон як виробничий майданчик (факторні переваги), регіон як джерело збільшення прибутків (міжнародні конкурентні переваги), регіон як епіцентр акумуляції знань (інноваційні конкурентні переваги). Доведено, що в умовах глобального економічного розвитку концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону зазнають суттєвої модернізації внаслідок посилення впливу глобальних детермінант, що надає регіонам якісно нових характеристик, а саме: “регіон як квазікорпорація”, “регіон як ринок”, “регіон як квазідержавна”, “регіон як соціум”. На цій основі сформовано парадигмальні засади глобальної регіоналістики, центральним постулатом якої є визнання регіонів самостійними суб’єктами міжнародних економічних відносин, які провадять власну конкурентну політику.

Обґрунтовано, що зміна диспозиції субнаціональних територіальних утворень в ієрархічній системі глобальних конкурентних відносин є результатом діалектичної взаємодії основних глобалізаційних, інтеграційних і регіоналізаційних процесів, серед яких вирішальний вплив на динаміку регіонального розвитку здійснюють такі як: збільшення масштабів глобалізації, нова регіоналізація, формування економіки знань та поглиблення локалізації інноваційної діяльності. Збільшення масштабів глобалізації, з одного боку, прискорює інтеграцію окремих регіонів у глобальне економічне середовище, а з другого – значно загострює міжрегіональну конкуренцію, розширюючи спектр економічних суб’єктів, позбавляє регіони традиційних порівняльних переваг, підвищуючи інтернаціональну мобільність локальних ресурсів, та поглиблює функціональну спеціалізацію регіонів через виокремлення в системі міжнародного поділу праці регіонів-управлінських центрів та регіонів-виробничих баз. Функціонування регіонів в умовах глобальних викликів актуалізувало для них необхідність розроблення ефективних конкурентних стратегій та зумовило виникнення феномену “нового регіоналізму”, який полягає у виокремленні динамічних висококонкурентоспроможних регіонів, що характеризуються значним ступенем економічної незалежності та, як правило, не пов’язані з існуючими адміністративними кордонами країни. Автором досліджено основні форми утворення нових економічних регіонів (господарські анклавів, віртуальні й транскордонні регіони) та встановлено пряму залежність міжнародної конкурентоспроможності країн від ступеня їх залучення до процесів нової регіоналізації.

Доведено, що економіка знань зумовлює модифікацію природи конкурентної боротьби, а саме – перехід від статичної цінової конкуренції до динамічної на основі володіння інноваційними ресурсами, які забезпечують стратегічні конкурентні переваги суб’єктів міжнародного бізнесу. Саме тому надзвичайно великого значення набуває здатність економічних гравців до безперервного навчання та діалогової взаємодії, в процесі якої здійснюється передача некодифікованих знань. Обґрунтовано, що ефективність інноваційної взаємодії суб’єктів значно підвищується за умов їхньої соціально-культурної спорідненості та компактного розташування, що зумовлює поглиблення процесу локалізації інноваційної діяльності. Виходячи з цього доведено, що основою формування національних інноваційних систем країн світу виступає саме мережа потужних регіональних інноваційних систем.

Дисертантом розкрито сутність, чинники та механізми формування принципово нової форми агломерації інноваційної діяльності, а саме – метрополістичної інноваційної системи (МІС), яка формується в результаті синергічної взаємодії регіональної та національної інноваційних систем у межах провідних урбаністичних центрів країни та спеціалізується на продукуванні креативних товарів і послуг. Функціонування потужних МІС на території столичних мегаполісів є характерним для більшості країн – ключових інноваторів: частка Іль-де-Франс у загальній кількості зареєстрованих у Франції патентів становить 40,1%, Уусіми в Фінляндії – 49,8%, Стокгольму в Швеції – 34,4%, Токіо в Японії – 47,2%. На цій основі обґрунтовано, що саме науково-технологічне лідерство регіональних та метрополістичних інноваційних систем надає їм не лише статусу полюсів інноваційного зростання на території своїх країн, а й вузлових точок глобальної інноваційної мережі.

З метою визначення ключових факторів формування високого конкурентного статусу національних регіонів у роботі проаналізовано новітні методики бенчмаркінгу регіональної конкурентоспроможності та встановлено, що позиції субнаціональних територіальних утворень в глобальному середовищі визначаються ступенем реалізації їх інноваційних конкурентних переваг. На цій основі автор доходить висновку, що формування високого міжнародного конкурентного статусу регіонів обумовлено дією таких глобальних детермінант як: креативний потенціал, ефективність регіональних інноваційних систем, ступінь кластеризації економіки, наявність потужних урбаністичних центрів, інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу, інвестиційна привабливість та обсяги залучених венчурних інвестицій, рівень розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

У розділі 2 **“Регіональні та локальні моделі нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн”** автор з’ясовує сутність та розкриває механізм реалізації ключових регіональних і локальних моделей підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних економік, а саме: кластерні, регіональні інноваційні системи та креативні регіони.

На основі узагальнення практичного досвіду США та країн ЄС-27 автор обґрунтовує, що найбільш результативною інноваційною моделлю територіального розвитку є кластерна модель, яка дозволяє підвищити регіональну інноваційну спроможність, продуктивність праці, рівень заробітної плати і якості життя населення та покращити умови національного бізнес-середовища. Проведений аналіз кластерної політики країн-членів ОЕСР дав автору можливість стверджувати, що централізоване стимулювання розвитку кластерів та державна підтримка кластер-них ініціатив є найдієвішими інструментами активізації економічного розвитку депресивних регіонів, прискорення інноваційного зростання як у високотехнологічних, так і традиційних сферах діяльності, а також дозволяють сформувати мережу регіонів-інноваційних лідерів, які власне і визначають міжнародну конкурентоспроможність країни.

Автором доведено, що процес поглиблення локалізації інноваційної діяльності перетворює регіональні інноваційні системи (РІС) на ключові ланки національних інноваційних систем. З огляду на це, дисертантом розроблено інтегративну модель регіональної інноваційної системи на основі виокремлення її конституюючих

елементів, розкриття функціональних компетенцій її ключових суб'єктів та обґрунтування домінантного впливу комплексних зв'язків між ними на ефективність інноваційної діяльності на мезорівні. Встановлено, що ядром РІС є підсистема генерування знань, де ключовими ланками виступають провідні університети, які формують креативний та інноваційний потенціали країни. Обґрунтовано домінуючу роль підсистеми використання знань у процесах дифузії, технологічного трансферу і комерціалізації інновацій, а також реалізації прикладних досліджень. Доведено, що механізм фінансування інноваційної діяльності, найважливішим елементом якого є венчурний капітал, забезпечує замкненість та ефективність усіх стадій інноваційного циклу. Результати аналізу регіональної інноваційної політики ЄС підтверджують, що ключову роль у процесі стимулювання інноваційної діяльності на мезорівні відіграють органи центральної влади, які визначають пріоритетні напрями НДДКР і частково забезпечують їхнє фінансування за рахунок коштів державного бюджету та гармонізують регіональні та загальнонаціональні стратегії інноваційного розвитку.

Необхідним етапом розроблення національних інноваційних стратегій країн є оцінювання та компаративний аналіз інноваційної спроможності їх регіонів для вибору та реалізації адекватних програм регіонального інноваційного розвитку. Саме тому автор докладно аналізує провідну європейську методику бенчмаркінгу конкурентоспроможності РІС "Regional Innovation Scoreboard", що дало змогу зробити висновок щодо обмеженості її використання для оцінки регіонів країн-аплікантів на вступ до ЄС унаслідок відсутності релевантних статистичних даних на мезорівні. Тому автор пропонує удосконалити дану методику через кластеризацію досліджуваних регіонів за рівнем інноваційного розвитку та виокремлює чотири кластери: глобальні інноваційні лідери, регіони середнього рівня інноваційного розвитку, швидко зростаючі підприємницькі та транзитивні регіони. Це дозволило конкретизувати участь регіонів з різним ступенем інноваційної спроможності в процесі формування інноваційних конкурентних переваг відповідних країн.

Автором з'ясовано передумови та ключові чинники поступового переходу США, Скандинавських країн, а також Бельгії та Нідерландів до наступного етапу еволюції економіки знань – становлення креативної економіки, рушійними силами якої є розвиток креативних секторів і формування креативного класу. На цій основі розкрито парадигмальні засади та механізм розвитку креативних регіонів як якісно нової моделі територіального інноваційного розвитку та імперативу глобального конкурентного лідерства держав.

Завершуючи розділ, автор робить висновок про те, що в умовах глобалізації відбувається трансформація процесу формування міжнародних конкурентних переваг країн світу, а саме: його зміщення з національного на субнаціональний рівень. Це обумовлено тим, що, по-перше, лівова частка світових НДДКР концентрується в окремих національних регіонах, по-друге, локальне соціально-культурне середовище створює сприятливу атмосферу для встановлення партнерських взаємозв'язків між економічними суб'єктами, що активізує дифузії нових знань, та, по-третє, агломерація економічної діяльності сприяє підвищенню рівня продуктивності суспільного виробництва (рис. 1).

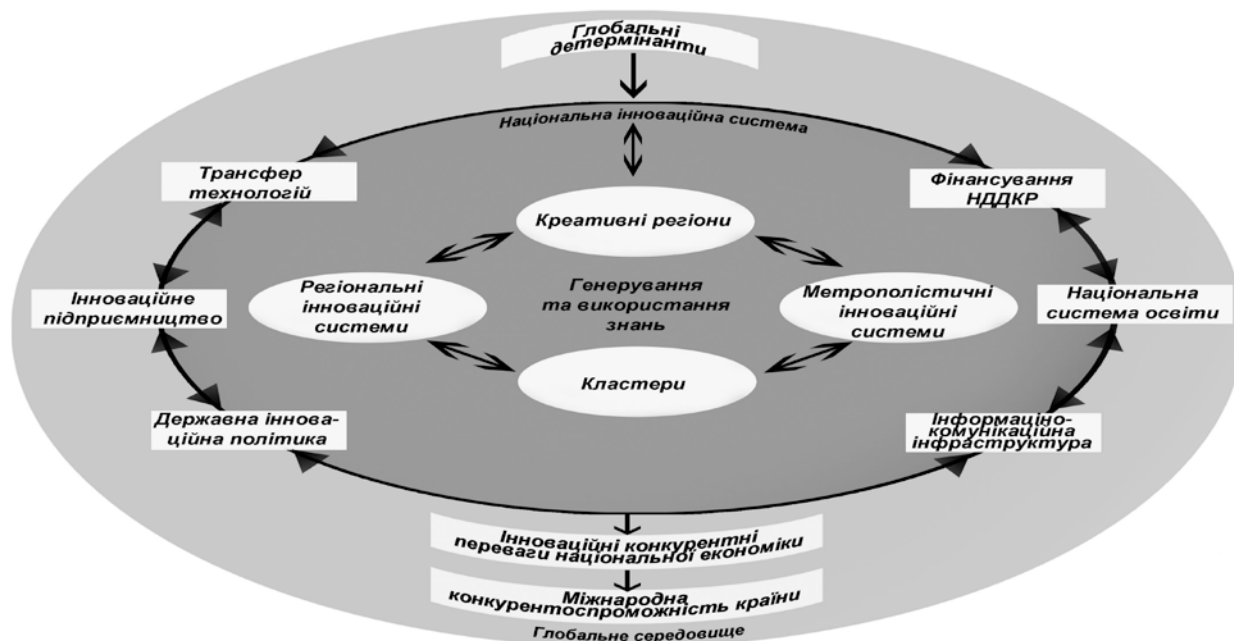

Рис.1. Механізм впливу регіональної компоненти на підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн світу

За даних умов найбільш ефективними регіональними моделями нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн є: кластерні, регіональні інноваційні системи та креативні регіони, тому що саме їх імплементація дає можливість генерувати та реалізувати інноваційні конкурентні переваги національних економік як ключовий фактор підвищення міжнародного конкурентного статусу держав світу в умовах глобальних викликів.

У розділі 3 **“Напрями активізації регіональних чинників підвищення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки”** автором на основі комплексної оцінки інноваційного, кластерного та креативного потенціалів регіонів України обґрунтовано шляхи нарощення їх міжнародних конкурентних переваг як необхідної передумови підвищення національного конкурентного статусу в геоeкономічному просторі.

Для визначення інноваційного потенціалу регіонів України автором здійснена комплексна оцінка їхньої інноваційної спроможності на основі використання таких груп показників як: людські ресурси; генерування знань; трансфер технологій та інноваційна діяльність; комерціалізація інновацій. Це дало автору змогу оцінити ефективність основних стадій інноваційного циклу на мезорівні, розрахувати регіональний індекс інноваційної спроможності, за допомогою якого проранжувати та виокремити за рівнем інноваційного розвитку чотири групи національних регіонів: регіони-безумовні лідери (м.Київ, Харківська область), регіони-переслідувачі (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська та Тернопільська області), регіони середнього рівня інноваційного розвитку (Автономна Республіка Крим, Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Чернівецька області та м.Севастополь) та регіони-аутсайтери (Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області). Аналіз розвитку інноваційної сфери України за період 2003-2006рр. дав автору змогу розкрити ключові чинники, що стримують формування регіональних інноваційних систем

(низький рівень взаємодії суб'єктів інноваційного процесу в трикутнику “держава – науково-технічна сфера – підприємства”; відсутність системних зв'язків між ключовими стадіями інноваційного циклу; фрагментарність та непослідовність національної інноваційної політики; недосконалість законодавчої бази щодо регулювання інноваційної діяльності) і виявити неадекватність наявного креативного потенціалу та якості людського капіталу загальному рівню розвитку РІС. На цій основі автор робить висновок про низьку ефективність регіональних інноваційних систем України.

У дисертації здійснено оцінку кластерного потенціалу регіонів України за методикою Стокгольмської школи економіки, виявлено номінальну мережу з 227 регіональних кластерів та проаналізовано їхні конкурентні переваги на міжнародних ринках за такими критеріями як: розмір, спеціалізація, домінування, інноваційна спроможність, експортний потенціал. В процесі аналізу статистичних даних дисертантом виявлено слабкі сторони методики Стокгольмської школи економіки, які полягають в оперуванні кількісними індикаторами соціально-економічних процесів без урахування їхніх якісних характеристик, що негативно впливає на об'єктивність кінцевих результатів дослідження. Дисертантом доведено, що реально в Україні функціонує 18 регіональних кластерів, серед яких найбільш перспективними в контексті підвищення темпів інноваційного зростання є наступні: 5 високотехнологічних (аерокосмічний – у Запорізькій області; навчання та генерування знань – у Дніпропетровській, Львівській, Харківській областях та м.Києві) та 4 середньотехнологічні високого рівня (точного приладобудування та механічного обладнання у Донецькій області; машинобудування – у Донецькій, Луганській, Полтавській областях). Автором доведено, що саме виокремлені кластери є основними продуцентами продукції п'ятого та шостого технологічних укладів і мають потужний потенціал для розвитку тих економічних секторів, які лежать в основі економіки знань (освітні, авіакосмічні, інформаційно-комунікаційні, енергетичні, нанотехнологічні). Однак подальший аналіз впливу кластеризації на якість життя населення дав змогу стверджувати, що національні регіони на сьогодні неспроможні комплексно реалізувати конкурентні переваги, які виникають завдяки функціонуванню потужних кластерів (Донецька та Луганська області характеризуються високим ступенем кластеризації, водночас демонструють найнижчі результати за рейтингом регіонального людського розвитку). Така позиція автора прямо корелює з рейтингами авторитетних міжнародних організацій, зокрема за даними Всесвітнього економічного форуму, у 2007р. за рівнем кластеризації Україна посіла 83 позицію зі 127 досліджуваних країн. Незважаючи на це, доведено наявність позитивного впливу кластеризації на окремі складові інтегральної конкурентоспроможності регіонів, а саме: зростання обсягів валового регіонального продукту на душу населення, підвищення продуктивності праці та рівня заробітної плати, скорочення безробіття.

Підсумовуючи розділ дисертаційного дослідження, автор стверджує, що найбільш перспективним шляхом підвищення міжнародної конкурентоспроможності України є стимулювання розвитку полюсів економічного зростання, що дозволить виокремити та реалізувати адекватні сучасній моделі економічного розвитку країни напрями та механізми поетапної інтеграції національних регіонів у

систему глобальних конкурентних відносин. На переконання дисертанта, концентрація фінансових, людських та інформаційних ресурсів у регіонах з найбільшим інноваційним потенціалом має стимулювати цілеспрямоване створення потужних регіональних інноваційних систем, креативних регіонів та кластерів, які визначатимуть конкурентний статус України в глобальному економічному просторі. Водночас, автор наголошує, що необхідною передумовою формування національних полюсів економічного зростання та поширення позитивних ефектів їхнього функціонування на територію всієї країни є збалансування та гармонізація регіональних і загальнонаціональних інтересів у зовнішньоекономічній сфері.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової задачі щодо визначення ступеня впливу субнаціональних територіальних утворень та їх ролі у процесі формування та реалізації міжнародних конкурентних переваг країн світу в епоху глобалізації. Комплексне дослідження зміни диспозиції національних регіонів у ієрархічній суб'єктно-просторовій структурі глобальних конкурентних відносин, розкриття глобальних детермінант конкурентного статусу регіонів, а також з'ясування сутності та механізму імплементації ключових регіональних та локальних моделей підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних економік дало автору можливість сформулювати наступні висновки:

1. Інтеграція регіонів у систему глобальних конкурентних відносин як самостійних гравців перетворило регіональну конкурентоспроможність на ключовий індикатор ефективності їхнього функціонування в глобальному економічному середовищі, що зумовило становлення парадигмальних засад глобальної регіоналістики, а також значно активізувало розвиток концепцій міжнародної конкурентоспроможності регіону, в еволюції яких, за критерієм домінуючих конкурентних переваг, виокремлено три напрями: “регіон як виробничий майданчик”, “регіон як джерело збільшення прибутків”, “регіон як епіцентр акумуляції знань”.

2. Зміна диспозиції субнаціональних територіальних утворень у суб'єктно-просторовій структурі міжнародної конкуренції викликана, насамперед, посиленням впливу глобальних процесів на динаміку регіонального розвитку, серед яких вирішального значення набувають такі як: розширення міжнародних інтеграційних зв'язків та збільшення масштабів глобалізації світового господарства, нова регіоналізація, формування економіки знань та поглиблення локалізації інноваційної діяльності. Динамізація глобалізації, з одного боку, прискорює інтеграцію окремих національних регіонів у систему міжнародних конкурентних відносин, а з другого – зумовлює прояв усіх суперечностей глобального економічного розвитку на субнаціональному рівні та перетворює конкурентоспроможність регіонів на ключовий критерій ефективності їхнього функціонування як самостійних економічних суб'єктів. Нова регіоналізація активізує процеси автономізації регіонів та підвищує значення ендогенних чинників регіонального економічного зростання. Формування економіки знань зміщує пріоритети в системі факторів міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів, а саме: зменшує роль традиційних конкурентних переваг та обумовлює необхідність генерування і розвитку

інноваційних конкурентних переваг. Поглиблення локалізації інноваційної діяльності виступає рушійною силою розвитку нових центрів економічної активності, які власне і визначають конкурентний статус своїх держав, але, разом з тим, загострює міжрегіональну дивергенцію та територіальну диспропорційність соціально-економічного розвитку.

3. Процес формування економіки знань, як нової економічної системи постіндустріального суспільства, здійснює вирішальний вплив на модифікацію природи конкурентних переваг суб'єктів міжнародного бізнесу, що проявляється у загальній інтелектуалізації факторів виробництва та перетворенні інформації на основний виробничий ресурс, а знань та компетенцій – на ключові фактори економічного зростання. Саме тому позиціонування субнаціональних територіальних утворень у системі глобальних конкурентних відносин визначається, насамперед, ступенем реалізації їхніх інноваційних конкурентних переваг. Це дає підстави стверджувати, що формування міжнародного конкурентного статусу регіонів визначають такі глобальні детермінанти як: креативний потенціал, ефективність регіональних інноваційних систем, ступінь кластеризації економіки, наявність потужних урбаністичних центрів, інтегрованість у глобальну інноваційно-виробничу мережу, інвестиційна привабливість та обсяги залучених венчурних інвестицій, рівень розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

4. Потужним каталізатором формування та реалізації стратегічних конкурентних переваг окремих регіонів та країн у цілому є імплементація кластерної моделі економічного розвитку, яка передбачає створення сприятливих умов для симбіотичної взаємодії науково-дослідних установ, виробничих та сервісних компаній, фінансових інституцій, неурядових організацій і місцевих органів державної влади на компактній території з метою посилення конкурентних переваг учасників кластеру через виникнення низки позитивних ефектів економічної агломерації, а саме: прискорення темпів інноваційного зростання, підвищення продуктивності праці, покращення стандартів життя населення.

5. Поглиблення процесу географічної концентрації інноваційної діяльності принципово змінює статус найбільш інноваційно активних національних регіонів на світовому ринку високотехнологічної продукції та в міжнародній системі трансферу технологій, перетворюючи їх на вузлові точки глобальної інноваційно-виробничої мережі. Найефективнішою моделлю територіального розвитку, яка забезпечує генерування інноваційних конкурентних переваг, є формування регіональних інноваційних систем як базових ланок національних інноваційних систем.

6. Країни – ключові інноватори вступають у нову стадію розвитку постіндустріального суспільства, а саме – креативної економіки, що зумовлює докорінну зміну об'єктної структури глобальної конкуренції, внаслідок чого конкурентне протистояння на сьогодні розгортається не тільки за володіння фінансовими, інформаційними та сировинними ресурсами, а і за право монополізації сегменту найбільш креативної та висококваліфікованої робочої сили. Рушійною силою її розвитку є становлення креативного класу – соціальної групи, що об'єднує індивідуумів, основною економічною функцією яких є генерування нових знань та інновацій. Саме тому здатність національних регіонів до формування креативного капіталу як своєрідної суспільно-економічної екосистеми, де продуктивно

співіснують різні прояви новаторського мислення, набуває характеру ключової детермінанти глобального конкурентного лідерства країн світу.

7. Регіональні інноваційні системи України перебувають на початковому етапі формування та характеризуються ще досить слабкою ефективністю функціонування, що обумовлено низьким рівнем взаємодії суб'єктів інноваційного процесу в трикутнику “держава – науково-дослідні інститути – підприємства”, відсутністю системних інноваційних зв'язків у ланцюгу “генерування – дифузія – комерціалізація інновацій”, а також фрагментарністю та непослідовністю регіональної інноваційної політики. За даних умов дієвим інструментом стимулювання інноваційної діяльності на мезорівні є виокремлення та підтримка найбільш інноваційно спроможних регіонів у межах національної інноваційної системи. На основі розрахованого автором регіонального індексу інноваційної спроможності регіонів було здійснено їх ранжування та доведено, що м.Київ та Харківська область мають найвищий потенціал до формування полюсів інноваційного зростання на території України.

8. Результати оцінки кластерного потенціалу національних регіонів за новітньою методикою Стокгольмської школи економіки дають підстави стверджувати, що на сучасному етапі економічного розвитку на території України реально функціонують 18 регіональних кластерів, з-поміж яких найвищим рівнем міжнародної конкурентоспроможності характеризуються наступні: аерокосмічний – у Запорізькій області, навчання та генерування знань – у Дніпропетровській, Львівській, Харківській областях та м.Києві, точного приладобудування та механічного обладнання у Донецькій області; машинобудування – у Донецькій, Луганській, Полтавській областях. Виходячи з того, що названі кластери є основними продуцентами продукції п'ятого та шостого технологічних укладів, саме вони мають виступити ключовими ланками національної інноваційної системи України.

9. Перспективним шляхом нарощення інноваційної спроможності національної економіки та підвищення міжнародного конкурентного статусу України є формування національної інноваційної системи на основі розбудови регіональних інноваційних систем, що мають відігравати роль епіцентрів поширення резонансного ефекту локального інноваційного зростання на територію всієї країни. При цьому розвиток високотехнологічних та креативних секторів економічної діяльності доцільно стимулювати за допомогою економічних важелів, насамперед, у тих регіонах України, які характеризуються найвищим рівнем інноваційної спроможності та значним ступенем кластеризації, зокрема таких як: м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька і Харківська області.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Брикова І.В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону / І.В.Брикова // Економіка та підприємництво. Зб. наук. праць. молодих учених та аспірантів. Вип.17 – К.:КНЕУ, 2006.– С.61-70 – 0,46 д.а.

2. Брикова І.В. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір / І.В.Брикова // Міжнародна економічна політика: Наук. журнал. Вип.4 / Гол. редактор Д.Г.Лук'яненко. – К.:КНЕУ, 2006. – С. 29-54 – 1,34 д.а.

3. Брикова І.В. Національна інноваційна система як нова мегаінституція глобального економічного середовища / І.В.Брикова // Зовнішня торгівля: право та економіка. – №6 (29). – К.: УАЗТ, 2006. – С. 28-36 – 0,84 д.а.

4. Брикова І.В. Венчурне фінансування як ключовий механізм комерціалізації інновацій в межах регіональної інноваційної системи / І.В.Брикова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Науковий збірник / За ред. І.Г.Ткачук. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. – Вип.ІІІ. – Т.2. – С.322-328 – 0,51 д.а.

5. Брикова І.В. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів в глобальному економічному просторі / І.В.Брикова // Міжнародна економічна політика: Наук. журнал. Вип.7 / Гол. редактор Д.Г.Лук'яненко. – К.:КНЕУ, 2007. – С. 5-27 – 1,2 д.а.

6. Брикова І.В. Репозиціонування національних регіонів в системі глобальних конкурентних відносин / І.В.Брикова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журнал. Вип. 1-2 / Гол. ред. О.П.Степанов. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – С.93-101 – 0,83 д.а.

7. Брикова І.В. Ключові фактори формування інноваційних конкурентних переваг національних регіонів в умовах становлення економіки знань / І.В.Брикова // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Вип. 233. Т.ІV. – Д.: ДНУ, 2007. – С. 941-959 – 0,81 д.а.

8. Поручник А.М. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А.М.Поручник, І.В.Брикова // Міжнародна економічна політика: Наук. журнал. Вип.5 / Гол. редактор Д.Г.Лук'яненко. – К.:КНЕУ, 2006. – С. 134-173 – 1,63 д.а. (Особисто автору належить 0,83 д.а.: розкрито методологічні засади формування регіональних інноваційних систем та здійснено оцінку інноваційної спроможності регіонів України).

В інших виданнях:

9. Брикова І.В. Інноваційна кластерна модель підвищення регіональної конкурентоспроможності в умовах глобалізації / І.В.Брикова // Вісник Хмельницького національного університету: Наук. журнал. Економічні науки. Т.2 – 2005. – №2 (66) – С. 50-53 – 0,42 д.а.

10. Брикова І.В. Концепція нового регіоналізму в контексте підвищення міжнародного конкурентного статусу регіона / Динаміка наукових досліджень-2005: Матеріали ІV Міжнар. науково-практ. конф. Т.19, 20-30 червня 2005р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С.15-18 – 0,19 д.а.

11. Брикова І.В. Глобалізаційна парадигма регіонального розвитку // Науковий потенціал світу-2005: Матеріали ІІ Міжнар. науково-практ. конф. Т.6, 19-30 вересня 2005р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С.43-45 – 0,12 д.а.

12. Брикова І.В. Основні напрямки розвитку концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону // Управління регіональним економічним розвитком в контексті сучасних процесів міжнародної інтеграції: Матеріали Всеукр. міжвузівської наук. конф. студ. та молодих науковців, 16-18 листопада 2005р. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2005. – С.14-17 – 0,23 д.а.

13. Брикова І.В. Роль регіональної інноваційної системи у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності регіону // Образование и наука без границ-2005: Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф. Т.10, 19-27 грудня 2005р. – Перемишль: Наука і освіта, 2005. – С.3-6 – 0,23 д.а.

14. Брикова І.В. “Регіон, що навчається” як ефективна модель інноваційної міжнародної конкурентоспроможності регіону // Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція: Матеріали XV міжнар. науково-практ. конф. Ч.І., 11-12 травня 2006р. – Чернівці, 2006р. – С.173-176 – 0,16 д.а.

15. Брикова І.В. Єврорегіон як інституціоналізована форма транскордонного співробітництва України з країнами-членами ЄС // Моделі та стратегії євроінтеграції України: економічний і правовий аспекти: Зб. матеріалів IX міжн. науково-практ. конф., 30 травня 2006р. – К.:УАЗТ, 2006. – С.183-186 – 0,11 д.а.

16. Брикова І.В. Модифікація пріоритетів регіональної політики Європейського Союзу в контексті імплементації Лісабонської стратегії // На Схід та Південь від ЄС: проблеми формування спільного європейського економічного простору: Зб. матеріалів міжн. науково-практ. конф., 5-7 жовтня 2006р. – К.:КНЕУ ім. В.Гетьмана, 2006. – С.256-258 – 0,12 д.а.

17. Brykova. I. The Concepts of International Competitiveness of the Region and their Viability // Energizing European Management: EURAM 6th Annual Conference, May 16-20 2006 – Oslo, Norway: BI Norwegian School of Management, 2006. – P.197 – 1,81 д.а.

18. Брикова І.В. Нові фінансові інструменти формування конкурентоспроможних регіональних інноваційних систем країн Європейського Союзу в контексті реалізації сьомої рамкової програми // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес: Міжнар. науково-практ. конф. Т.1, 14-15 лютого 2008р. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – С.34-36 – 0,15 д.а.

19. Брикова І.В. Міжнародні конкурентні стратегії метрополістичних регіонів в умовах глобалізації // Стан та проблеми інноваційної розбудови України: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. Т.1, 5-8 березня 2008р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2008. – С.85-89 – 0,26 д.а.

АНОТАЦІЯ

Брикова І.В. Регіональна компонента підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2008.

Дисертація присвячена дослідженню механізму впливу регіональної компоненти на формування міжнародних конкурентних переваг країн світу.

У дисертації розкрито еволюцію парадигмальних засад концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону. З’ясовано вплив ключових інтеграційних, глобалізаційних та регіоналізаційних процесів на зміну диспозиції національних регіонів в ієрархічній системі глобальних конкурентних відносин. Обґрунтовано глобальні детермінанти міжнародного конкурентного статусу регіонів. Розкрито суть та механізм імплементації найбільш результативних регіональних та локальних моделей нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн.

У дисертації здійснена комплексна оцінка інноваційної спроможності, кластерного та креативного потенціалів регіонів України та визначено їх міжнародні конкурентні переваги. Запропоновано шляхи активізації регіональних чинників підвищення міжнародного конкурентного статусу України.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентний статус, регіон, міжнародна конкурентоспроможність країни, міжнародна конкурентоспроможність регіону, кластер, регіональна інноваційна система, креативний регіон.

АННОТАЦІЯ

Брыкова И.В. Региональная компонента повышения международной конкурентоспособности стран. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2008.

Диссертация посвящена исследованию механизма влияния региональной компоненты на формирование международных конкурентных преимуществ стран мира.

В диссертации рассмотрена эволюция парадигмальных основ концепции международной конкурентоспособности региона. Установлено, каким образом ключевые глобализационные, интернационализационные, регионализационные процессы влияют на изменение диспозиции национальных регионов в иерархической системе глобальных конкурентных отношений. Определены глобальные детерминанты международного конкурентного статуса национальных регионов. Раскрыта суть и механизм имплементации наиболее результативных региональных и локальных моделей повышения международной конкурентоспособности стран.

В диссертации проведена комплексная оценка инновационной способности, кластерного и креативного потенциалов регионов Украины и определены их международные конкурентные преимущества. Предложены пути активизации региональных факторов повышения международного конкурентного статуса Украины.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентный статус, регион, международная конкурентоспособность страны, международная конкурентоспособность региона, кластер, региональная инновационная система, креативный регион.

ANNOTATION

Brykova I.V. Regional Component of Enhancing International Competitiveness of Countries. – The Manuscript.

A Thesis for the Academic Degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.02. – World Economy and International Economic Relations. – SHEE “Vadym Hetman Kyiv National Economic University”, Kyiv, 2008.

The Thesis is devoted to the research of the mechanism of regional component influence on formation and realization of international competitive advantages of countries of the world.

In the Thesis modern approaches to determination of the categories «Region» and «International Competitiveness of the Region» are systematized, genesis and evolution of the international region competitiveness theory is explored and, on the criterion of dominant competitive advantages, three stages of its forming are selected (“region as production site”, “region as sources of growing profits”, “region as knowledge hub”). It is proved that in the conditions of global economic development conception of international competitiveness of countries is considerably modernized under the influencing of global determinant, and paradigm bases of modern global regionalism are determined.

Significant attention is devoted to the research of influence of dominant globalization, integration, regionalization processes on the regions disposition change in the hierarchical system of global competitive relations. The demonstration essence of key contradiction of the world economy development is exposed at the regional level. The regional demonstration of the global economic development recurrence is analyzed. Factors and forms of a «new regionalism» demonstration as well as mechanism of new economic regions participation are determined in the processes of competitive advantages of national economies formation.

Theoretical bases of knowledge economy development are determined and the influence of the economy on modification of competitive advantages nature of sub-national territorial communities as well as forms and methods of interregional competition is analyzed. The essence of innovation activity localization process is exposed and its interconnection with the dynamics of regional economic development is determined. Multiplying influence of urbanization processes and, accordingly, increase of megalopolises and large urbanization centers role is grounded in the dynamism of social economic development of the world countries. The essence, factors and terms of such high-quality new form of territorial organization of innovative activity forming, is considered, as a metropolitan innovative system.

On the basis of comparative analysis of leading international competitiveness estimation methods of national regions, it is proved that the international competition status of sub-national territorial communities is determined by the degree of their innovative competitive advantages realization in the conditions of knowledge economy forming. On this assumption, the global determinants of region international competition status forming are determined, namely: creative potential of region population, efficiency of the regional innovation system, clustering of the region economy, presence of strong urbanism center, integration into the global innovation production network, investment attraction of the region and volume of the attracted venture investments, level of development of IC infrastructure.

On the basis of scale theoretical researches as well as generalizations of practical experience of the economic developed countries of the world it is proved that a cluster model is the most effective local model of international competitive recovery of countries. By the example of OECD member countries is shown, that clustering is the effective instrument of activation of economic development of old industrial and depressed regions as well as enhancement of innovation development both in highly technological and traditional scopes.

It is proved in this research, that activation of localization process of innovative activity allots the regional innovation systems (RIS) by the new status of key links of the

national innovation systems. On this assumption, the integration model of the regional innovation system is grounded, its basic subjects are determined and, through the prism of their functional jurisdictions, their determinative role in stimulation of innovation processes at mesolevel is proved. Classification of the regional innovation systems on the criterion of type of innovation management, base innovation network, scale of innovation activity and level of institutionalization is carried out and institutionalisation mechanisms, the most adequate every RIS type, are revealed. The leading method of estimation of Regional Innovation Scoreboard is analyzed and improved by means of clustering analyzed regions into four groups according to the level of their innovative development.

The tendency of gradual transition of the USA, Scandinavian countries, Belgium and Netherlands to the new stage of evolution of knowledge economy - creative economy formation is determined. Pre-conditions, factors, motive forces of forming of creative regions as the innovative model of competitive recovery of countries and imperative of their global competition leadership are exposed. On the basis of the leading international method of regional creative potential estimation the role of EU-27 national regions in the creative economy formation is analyzed.

A complex estimation and detailed analysis of innovation ability, cluster and creative potential of national regions of Ukraine is carried out and their international competitive advantages are analyzed. On the basis of four groups of indicators (human capital, knowledge generation, innovation activity and technological transfer, commercialization of innovation) the level of innovation development of Ukrainian regions and the main factors that put obstacles in the way of regional innovation systems are determined.

The network of national regional clusters is statistically identified and according to the Cluster Observatory criteria efficiently functioning regional clusters are determined. The interdependence between the level of region's clustering and its social and economic development is analyzed. On this basis the regions, which are characterized by the high level of innovation development and clustering and can be the poles of innovation growth in the process of the national innovation system formation are determined. Strategic directions of international competitive recovery status of Ukraine are grounded by realization of the principle of polarized development and ensuring of stepwise integration of national regions into the system of global competition relations.

Keywords: competition, competitiveness, competition status, region, international competitiveness of the country, international competitiveness of the region, cluster, regional innovation system, creative region.